

Kubbgubben.

I årgång 1911 af tidskriften Svenska Landsmål¹ har doktor N. E. Hammarstedt meddelat en intressant undersökning af en svensk bröllopslek, i hvilken han finner »kvarlefvor af en Frös-ritual». Utan att ge mig in på de mytologiska spörsmålen, speciellt de här föreliggande af priapisk natur, och deras mer eller mindre sannolika kombinerings, vill jag endast något beröra en mindre fråga, som emellertid i framställningen spelar en viss roll. Det rör den ifrågavarande danslekens, »stabbdansens», utbredning. Äfven denna fråga har nämligen af författaren ställts i direkt samband med den gamla hednaguden Frö. Dennes kult hade ju, enligt hvad man tror sig veta, sitt hufvudsäte i Uppsala, hvarifrån den öfvergått till norra Norge (och Finland) — men särskildt var Frö svearnes gud —, hvilket allt »motsvarar nära det utbredningsområde, som vi lärt känna för stabbdansen» (sid. 511). De landskap, för hvilka författaren »lyckats få stabbleken konstaterad» (sid. 490) äro nämligen Södermanland, Uppland, Västmanland, Dalarna, Härjedalen, vidare Gudbrandsdalen, Hallingdalen och södra Österbotten. Det är på denna punkt jag tror mig kunna göra ett tillägg af ganska väsentlig art.

Så långt bort från den postulerade uppsvenska räjongen som nere i en af Västergötlands centralbygder har nämligen den ifrågavarande leken fört en ingalunda aftynande tillvaro ännu så sent som vid midten af 1800-talet. Från trakten af Larf omtalas den vid nämnda tid såsom vanligt bruk och skildras på följande sätt.

Man lät utkläda en gammal gubbe »så fult som möjligt», förde in en stubbe — af samma slag som de vanliga »huggkubbarna» — i stugan, och på den fick gubben ta plats. Omkring »kubbgubben» dansade nu bröllopsfolket under en massa upptåg: så föregaf man sig skola »strö puder» i hans hufvud, och det skedde genom att slå aska öfver honom ur en säck. Slutligen släpades såväl gubbe som stubbe ut ur stugan.

¹ Fästschrift till H. F. Feilberg, sid. 489—517.

Att här föreligger något som alldeles sammanhänger med det ämne författaren har att undersöka är uppenbart. Det är ju en ordentlig stabbdans, och den utklädde gubben uppe på stubben är just den figur, som man har att vänta. Huruvida något falliskt är att söka bakom upptågen, vågar jag inte yttra mig om; i hvarje händelse saknas allting som häntyder på något förhållande mellan man och kvinna. Gubben är endast ett föremål för gäck och behandlas med största nonchalans och hårdhändthet. Men säkerligen ha vi här endast kvar ett rudiment, med bortfall af åtskilliga drag, dem författaren ur skildringar från andra håll sammanställt. Kanske kunde äfven en annan gammal västgötsk bröllopslek nämnas i detta sammanhang. En man tog på sig en vrängd luden päls, sprang till skogs och gömde sig. Bröllopsfolket sökte reda på »björnen» och sköt honom med ett löst skott. Han bars in på en bår af grenar, lades på golfvet, och öfver honom drack man så graföl under mycket skämt. Jfr de förklädnader till djur, som af författaren omtalas.

Skall man föra in guden Frö i denna undersökning, bör det emellertid icke verka som något egendomligt att nere i götabygderna finna drag, som kunde hänföras till hans kult. Författaren synes alldeles inte vänta några bidrag från sådant håll, utan endast från helt andra (sid. 501). Men att Frö likaväl därstädes som i sveaområdet hade en utbredd dyrkan, är lätt visadt. Om den saken ge talrika ortnamn (ss. Fröslunda, Frösve i Vgtl.) besked. Då författaren har den uppfattningen, att han funnit uppsvenska hedniska bröllopsriter (sid. 510) kvarlevande i den omtalta leken, må detta ha sin riktighet, men en missuppfattning vore att anse dessa uråldriga minnen tillhöra endast ett uppsvenskt (och dessutom norskt-finskt) kulturområde. Därom vittnar det lilla bidrag jag kunnat lämna, och kanske skall än mera af samma art komma fram.

Jag har begagnat tillfället att göra denna komplettering, oakadt stabbdansen förut skildrats i min samling af folklekar från Västergötland¹ och sålunda redan tillhör facklitteraturen. Emedan dr H. säger sig ha »samlat och objektivt framställt ett så fullständigt material jag [han] kunnat» (sid. 501), låge eljest den föreställ-

¹ Svenska Landsmålen XIX (1908), sid. 78.

ningen nära till hands, att ett visst område för dessa sedvänjor verkligen blifvit konstateradt, kanske äfven att det pekar på en speciellt från Uppsala (eller öfverhufvud sveafolket) utgången kult.

S. Lampa.

Kasken.

Jag reste som samlare i Skånebygd. Hade då en gång nöjet och förtroendet att få stiga upp på en rik själfägande bondes loft. Dylikt tillåtes annars icke gärna för en främling; *han* får icke blicka in i ens hemligheter och dolda rikedomar. Ty hvem vet, hvad en tocken »spelevinker» kan finna på!

Emellertid kom jag dit upp för en stupande trappa, trängde mig fram så småningom mellan malttunnor och brödhäckar, lårar och packkistor, aflagda kläder och stora skinnfällar samt tunga, digra sädeshögar, som buktade golflofttiljorna och buro tydliga spår af kattens ringdansar med rättorna.

Längst borta i ett hörn upptäckte jag i skum halfdager bland en del annan bråte en rätt sällsam persedel, höljd af många deçenniers damm. När jag fått den något så när afdammad, kom jag under fund med att det var en gammal ärevördig bondekask, lika förgäten som illa stukad, bärande årtalet 1808 å undersidan af den väl tilltagna skärmen.

För en ringa skärf blef den min, men den växte i värde, dess mer jag fick höra hans traditionella historia.

När bonden Truls Mickelsson i Hasselkull på senhösten väl inbärgat sin gröda, betalt sista dalern af sin skuld och hade sitt hemman gravationsfritt samt därtill några hundra daler på kistbotten, gick han med fröjd i själen bort till grannbyn och talade vid ärlige och beskedlige sockenskomakaren Rasmus Pålsson, att han måtte sy honom en hederskask.

— De' går väl för sig, mente Rasmus, spottade och vände på bussen, men jag må först sula och klacka min själasörjares stöflar som ja' nu ä' i tag med.

— De' gör de' samma; prosten har många par stöflar utom dessa. Kasta du dessa i kroken tills vidare och följ du me' mi' hem